

Saflık kavramını sorgulayan roman

bürkem
cevher

▲ *Saflık*
Jonathan Franzen
Çeviri: Emrah Serdan
Sel Yayıncılık
632 sayfa.

Çağdaş Amerikan Edebiyatı'nın en sevilen yazarlarından biri olan Jonathan Franzen'in son yayınlanan romanı 'Saflık' yine okuru zorlayan, aynı zamanda

çok da keyif veren bir roman olmuş. İsmi anlamı da 'saflık' olan Purity ve onun babasını arayışının etrafında kurgulanmış roman. Ancak kitabı, II. Dünya Savaşı sonrası Doğu Almanya'daki sosyalizmin eleştirisi ışığında internete eleştirel bir bakış olarak da okumak mümkün, ailesinin parasını 'kanlı para' olarak nitelendirip tüm mirası reddederek dar gelirli bir yaşam süren eksantrik bir kadının hikayesi olarak da.

Tüm bu hikâyelerle birlikte, gerek 'saflık' kavramını sorgulaması, gerek karakterlerin ayrıntılı analizi ile Franzen yine okurlarını mest edecek bir romana imza atmış. Her karakteri ailesinden başlayarak anlatan yazar, çocukların kişiliklerinin aileleri nedeniyle ve ailelerine rağmen nasıl şekillenebildiğini, ailenin kişinin hayatındaki yıkıcı etkisini de mercek altına alarak incelemiştir.

Romanın en büyük başarısı girift ilişkiler, büyük sırlar, işlenen bir cinayetin ağır yükü ve intikam duygusunun kişiyi nasıl uçlara itebileceğini, hiçbir şekilde özdeşleşemeyeceğimiz, sempatik olmak bir yana yer yer okurun sinirlerini bozacak kadar dengesiz tipler üzerinden anlatarak yine de okurun ilgisini her an kitap üzerinde olmasını sağlaması.

Purity/Pip

Kitabın ilk bölümünde, Pip adını kullanan Purity'nin Oakland'daki yaşamına tanıklık ederiz. Pip ismi hemen Charles Dickens'i akla getirebilir ki bu oldukça haklı bir anımsama olur çünkü kitabın çeşitli yerlerinde Dickens etkisi çok bariz şekilde görülür. Pip üniversite okuyabilmek için oldukça yüklü bir kredi kullanmıştır; mevcut mesleğinden kazandığı para ile bu kredi borcunu ödemesi de hiç mümkün görünmemektedir.

Pip'in annesi ile oldukça garip bir ilişkisi vardır. Annesi tüm geçmişini gizlemiş, kızını babasız büyütülmüştür ve Pip'e babası hakkında hiçbir şey söylememekte de kararlıdır. Pip annesi ile gergin bir ilişkisi olmasına karşın onu her gün arar, kendisinin annesinin hayatının merkezinde yer aldığı bilincindedir ama aynı zamanda bu durum Pip'in elini kolunu daha da bağlamaktadır.

Pip'in kaldığı işgal evinde konaklayan Anagret, Pip'i internet hackeri Andreas Wolf'un Güneşliği Projesinde staj yapması için ikna eder. Hacker olma veya bilgi sızdırma ile hiçbir ilgisi olmasa da Pip babasını bulabilme umuduyla Bolivya'daki projede staj yapmaya gider.

Daha sonra Andreas'ın Doğu Almanya'daki çocukluğuna döneriz. Annesinin çok sevdiği küçük Andreas büyüdükçe ne

kadar şanslı olduğunu, ne yaparsa yaparsın mutlaka ceza almadan kurtulacağını anlar, her seferinde sınırlarını biraz daha zorlar. Sonunda sosyalizm ile dalga geçen bir şiir yazdığında hapse girmekten babası sayesinde kurtulsa da bir kilisenin bodrumunda yaşamaya başlar. Ailesi onunla herhangi bir iletişim kurmak istemez, annesi onu terk etmiştir artık.

Andreas bir yandan sorunlu gençlere rehberlik hizmeti verirken, diğer yandan da bu gençler arasındaki güzel kızlarla seks yapmaktan geri kalmaz. Roman bu noktada rahatsız edici bir boyut kazanır. Franzen, Andreas karakteri üzerinden mutlak kötülük veya iyilik olmadığına işaret eder; ancak Andreas ne zaman sempaticimizi kazanacak gibi olsa, aslında buna layık olmadığını hemen ispatlar. Sorunlu gençlere yardım ettiği için ıslah olduğunu düşünürken bir anda aslında tacizci bir alçak olduğu gerçeğini yüzümüze haykırır. Tam ondan nefret edeceken kendi başını da derde sokma pahasına başka bir kızın tacizcisini öldürebilir. Aynı şekilde, yönettiği Güneşliği Projesi ile devletlerin kirli sırlarını ifşa ederken, aslında pek çok insanın da dijital ortamda dijital olarak fişlenmesine katkıda bulunur. Kendisini Julian Assange ile karşılaştıranlara ise ateş püskürür, Assange cinsel sapkınlıklara kapılmıştır oysa kendisi sadece "şeffaflığa" hizmet etmektedir.

Jonathan Franzen

Pip Gümüşü Projesindeki stajyerliğini tamamlayınca bir internet gazetesinde çalışmaya başlar. Gazetenin sahibi Tom ve sevgilisi Leila Pip'e kol kanat gererler, bir nevi Pip'in her zaman ihtiyaç duyduğu ebeveynleri olurlar. Tom'un ilk karısı Anabel ile fırtınalı bir ilişkisi olmuş ve Anabel Tom'un daha sonraki bütün tercihlerini yönlendirmeye devam etmiştir. Anabel her daim mazlum olduğunu iddia etse de Tom üzerinde büyük bir tahakküm kurmuştur. Evlilikleri bittikten ve Tom'un Anabel'le irtibatı kesildikten onca yıl sonra bile Tom Anabel'in ahlak standartlarına uymaya ve hatıralarındaki Anabel'i memnun etmeye çalışmaktadır.

İkilemler üzerine

Pip, Tom, Andreas, Anabel ve Tom'un sevgilisi Leila arasındaki bağlantılar orta-

ya çıktıkça romanın çok katmanlı yapısı da çözülmeye ve Pip etrafında toplanmaya başlar. Romanda doğru ve yanlış, suçlu ve suçsuz, iyi ve kötü arasındaki ayırım bulanıklaşır ve saflık dediğimiz kavramın insanlık içinde katıksız bir yerinin olamayacağı açığa çıkar.

Amerikalı yazarların pek çoğunda olduğu gibi Franzen de entelektüel birikimini sergilemekten geri kalmaz roman boyunca. Franzen, Andreas'ın gözünden Sosyalist Doğu Almanya'nın yurttaşları için bir hapishane yarattığı savıyla argümanını kurar, internetin totaliter bir mecra olup Doğu Almanya ile paralel olduğunu savunur. Saul Bellow sık sık anılır ve Dickens etkisi tüm romana hakimdir. Roman boyunca pek çok yazara gerek gerek isimleri gerek takma isimlerle atıfta bulunulur. Okur için bunları yakalamak oldukça büyük keyif de olsa bir yerlerde

bir şeyleri kaçırdığı duygusu da okurun yakasını bırakmaz.

İkilemler ve ikilemler sık sık karşımıza çıkar roman boyunca. Romanda, ismiyle müsemma saflık timsali olarak yer alan Pip/Purity bile ne istediğini bilemediği için büyük zararlar verebilir karşısındakine. Bilerek incitmese de cehennem yolları iyilik taşları ile kaplıdır. İyi bir şey yapmak isterken sisteme alet olabilir insan. 'Saflık' çok iyi kotarılmış bir roman. Gerek anne/evlat ilişkisinin yıkıcılığı, gerek Amerikan Edebiyatının çok sevdiği bir tema olan 'aile kurumunun çöküşü' olsun, gerekse sosyalizm/internet bağlantısı olsun pek çok politik ve felsefi sorunun okurun aklını kurcalamasını sağlıyor yazar. Diğer yandan böylesine antipatik karakterlerin böylesine iyi kurgulanması ile roman okuru içine alabiliyor.

Bir kadının tüm hayatı

esra karadoğan

İçimde Büyüyen Dünya, İrlanda'da 'Yılın Kitabı', 'Costa İlk Roman' ve 'Uluslararası Dublin Edebiyat Ödülü' gibi ödüllere aday gösterilen bir roman. Yazar Mary Costello, romanın merkezine Tess isimli bir kadını oturtmuş ve onun çocukluğundan başlayarak, gençliğini, yetişkinliği, yani tüm hikâyesini anlatan bir roman yazmış, bu açıdan İçimde Büyüyen Dünya'yı bir buildingsroman olarak değerlendirebiliriz. Kısıtlı bir kadının tüm hayatını, gördüklerini ve hissettiklerini yalnız bir dille sunuyor.

Tess'in hikâyesi

Tess, olayın vahametini tam anlayamayacağı kadar küçük yaşta annesini kaybeden bir kız çocuğudur. 'İçimde Büyüyen Dünya' böyle travmatik bir olayla açılışı yapıyor. O yaşta bir çocuk için bu kayıp pek anlam verilemezdir, üstelik Tess annesinin hasta olduğuna dair ipuçlarını vefatından sonra kavrar. Annesinin tabutunun gittiğini görürken bile gerçekçi gelmiyordu bu ölüm, tüm olanlar. Cenazeden sonra eve dönen insanların değişimini gözler, babasının ve kardeşlerinin ve diğerlerinin; ona göre annesinin varlığı hâlâ evde gibidir, çok kısa bir süre sonra öyle olmadığı gerçeğiyle yüzleşir. Ölümün yakıcılığı ve bir çocuğunun bununla baş

etme yöntemi olarak, neredeyse başkalarını teselli edecek kadar iyi gözükmesi ve aynı zamanda annesinin ölümüne inanamayışı yazarın diliyle birleşerek çok iyi aktarılmış. Çocukluğunu böyle büyük ve önemli bir kaybın gölgesinde geçiren Tess başka bir ölümle birlikte bir süre konuşmuyor, tam olarak tanıdığı biri bile değil bu, fakat ölümün onda bıraktığı iz kalıcı bir yara artık, hayatı boyunca varlığını hissettiriyor. Hatta sonrasında da yakalandığı bir hastalık ona hassas damgasını vurulmasına sebep oluyor.

"Kendini tekrar iyi hissetmesini sağlayacak bir yer bulmak için evi dolaşılıyor. En sevdiği odalara gidiyor, arka merdivenlerin altındaki boşluğa, meyve bahçesine. Ama mutluluk duygusu geri gelmiyor. İçinde kötü bir sır gibi sakladığı bu duyguyu hiçbir şey geçirmeyecek."

Yazar Mary Costello karakterin bakış açısını daha iyi yansıtmak için olmalı sanıyorum; şimdiki zaman kipini kullanmayı tercih etmiş. Sanki bu durum Tess'in çocukluğunun geçmişte kalmadığını, karakterin tüm hayatını etkileyen bir dönem olduğunu vurguluyor. Dilden dolayı başlarda bu durum okuru biraz sıkabilir fakat sebeplerini anladıktan sonra romanla ve Tess ile kurduğumuz bağ kuvvetleniyor. Roman boyunca Tess'in bakış açısını hiç kaybetmiyoruz, her

satırla, yaşadığı her değişimle beraber olayları Tess'in gözünden görüyoruz.

Zaman geçiyor, her şey değişiyor ama ailenin üzerinde ölümün bıraktığı hasar değişmiyor. Babası artık sert bir adam, ona bulaşmamak için sessiz bir nevi görünmez bir hayat sürmeye çalışıyor çocuklar. Tess büyüyor, bir hemşire oluyor, Amerika'ya yerleşiyor, insanların içine karışsa da asla tam olarak bir yakınlık kuramıyor. Âşık olduğunu düşündüğü tek erkekte bir çocuk sahibi oluyor ve Amerika'da yalnız bir anne olarak hayatına devam ediyor ama ölüm oldukça yakın ona, pusuda bekleyen kötü biri gibi onu yaralamaktan, canını acıtmaktan başka bir şey yapmıyor.

"Ama insanların arasında olmak kendiniz yalnız, hatta bazen tehlike altında hissetmesine yol açıyordu. Onların konuşmaları, düşleri ona hep önemsiz ve yüzeysel geliyordu, gerçek sohbe, meselenin özüne gelmeden evvel o yolda aşılması gereken bir şey gibi. Kendisiyle aynı duyguları paylaşan birini beklemekte olduğunu fark etmişti."

Mary Costello'nun İçimde Büyüyen Dünya'sı için Coetzee, kimsenin fark etmediği silik yığınların arasında unutulup gidecek bir kadına hayat veriyor demiş. Kitabın son sayfalarını okuyup bitirdiğinizde buna tamamen katılıyorsunuz. Sıradan bir yaşamı, basit bir dille ama insanın içine dokunan, ince bir güzellikle anlatıyor Costello. İçimde Büyüyen Dünya insanı yalnızlığıyla etkileyen, okunmaya değer bir roman.

▲ İçimde Büyüyen Dünya
Mary Costello
Çeviri: Peren Demirel
Kafka
200 sayfa.